

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/188/163/95

SCENA POLITYCZNA I JEJ PODZIAŁY W OKRESIE KAMPANII WYBORCZEJ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAŹDZIERNIK'95

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Kampania wyborcza to okres wzmacniania politycznych różnicowań. Pretendenci do fotela prezydenckiego odwołują się do wszelkich różnic (nie tylko w programach), które mają ułatwiać wyborcom orientację na scenie politycznej, umożliwić ocenę poszczególnych kandydatów, a w efekcie podjęcie ostatecznej decyzji. Stąd charakterystycznym zjawiskiem dla tego okresu jest proces polaryzacji opinii oraz możliwość narastania postaw skrajnych. Dotyczy to również poparcia dla partii politycznych. Temu m.in. zagadnieniu poświęciliśmy nasz październikowy sondaż¹.

Poparcie dla partii politycznych w pierwszej fazie kampanii prezydenckiej

W ostatnim miesiącu zmniejszył się (o 5 punktów procentowych) odsetek osób deklarujących udział w ewentualnych wyborach parlamentarnych. Od sierpnia na jednakowym poziomie utrzymuje się przewidywana absencja wyborcza - blisko jedna czwarta ankietowanych przypuszcza, że nie będzie uczestniczyć w wyborach do Sejmu i Senatu. Mniejsza popularność wyborów parlamentarnych staje się wyraźna, jeśli przypomnimy, że jednocześnie chęć wzięcia udziału w zbliżających się wyborach prezydenckich deklaruje 77% badanych, niechęć zaś tylko 9% respondentów. Spadek ten wynika zapewne stąd, że społeczeństwo jest w pewnym stopniu znużone polityką, co może mieć związek z coraz częstszą - z racji kampanii prezydenckiej - jej obecnością w mediach.

---

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (65) zrealizowano w dniach 6-10 października '95 na 1126-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

w procentach

<i>Gdyby w najbliższą niedzielę odbywały się wybory do Sejmu i Senatu, to czy wziął(ęła)by Pan(i) w nich udział?</i>	Wskazania respondentów według terminów badań								
	I	II	III	IV	V	VI	VIII	IX	X
Na pewno wziął(ęła)bym udział	62	61	64	64	63	63	60	64	59
Nie wiem, czy wziął(ęła)bym udział	22	23	20	19	22	21	24	23	24
Na pewno nie wziął(ęła)bym udziału	16	16	16	17	15	16	16	13	17

Od wielu miesięcy partią uzyskującą największy odsetek poparcia pozostaje SLD. Dziś głosowałby na nią co piąty badany. Wydaje się, że wrześniowy spadek popularności był chwilowym zaburzeniem dość stabilnego w całym roku trendu poparcia dla tej partii, którego źródłem mogło być kilka niezręcznych politycznie posunięć jej kierownictwa.

Tabela 2

w procentach

<i>Na którą z partii oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach do Sejmu?*</i>	Wskazania respondentów według terminów badań									
	I	II	III	IV	V(I)	V(II)	VI	VIII	IX	X
SLD	19	21	24	20	22	23	21	21	16	21
PSL	14	17	11	15	12	12	13	9	11	9
UW	13	11	11	13	14	13	11	6	7	8
NSZZ "S"	12	7	10	11	11	11	13	10	10	16
UP	10	10	12	10	11	12	10	9	10	9
BBWR	5	6	5	4	5	5	5	8	4	5
KPN	3	4	4	3	2	5	4	3	3	2
PSL-PL	-	-	-	-	-	-	-	3	3	3
ZChN	-	-	-	-	-	-	-	3	3	2

*W tabeli uwzględniono partie uzyskujące co najmniej 3% wskazań. W badaniach przed sierpniem '95 PSL-PL i ZChN przedstawiano badanym w ramach koalicji, nie można zatem ustalić, ile wskazań przypadło na każde z tych ugrupowań.

Największą niespodzianką października jest dość szybki - jak na notowania preferencji partyjnych - wzrost liczby zwolenników NSZZ "Solidarność". Obecnie na "Solidarność" głosowałby blisko co szósty ankietowany. Można zauważyć, że wzrost ten nie jest związany z jednoczesnym zmniejszeniem się elektoratu innych ugrupowań. Rosnące poparcie dla związku może płynąć bądź ze strony byłych zwolenników Unii Wolności, która między majem a

wrześniem '95 odnotowała siedmiopunktowy spadek liczby sympatyków, bądź też osób nie mających ostatnio swojej reprezentacji w gronie partii politycznych. Tak czy inaczej, może to świadczyć o rosnącej mobilizacji "solidarnościowego" elektoratu wokół starego symbolu ich jedności - Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego.

Warto zaznaczyć, że towarzyszy temu najwyższy w tym roku poziom identyfikacji ze związkiem - prawie jedna piąta (19%) badanych uważa, że właśnie NSZZ "Solidarność" najlepiej rozumie ludzi takich jak oni. Na tej podstawie można sądzić, iż istnieją jeszcze możliwości wzrostu poparcia politycznego dla związku. Jednocześnie deklaracje przynależności do NSZZ "Solidarność" utrzymują się na mniej więcej stałym poziomie (5-6%).

Tabela 3

w procentach

<i>Jaki związek najlepiej, Pana(i) zdaniem, rozumie ludzi takich jak Pan(i)?</i>	Wskazania respondentów według terminów badań									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
NSZZ "S"	15	13	15	15	13	16	16	18	13	19
"S" 80	3	2	4	2	3	3	3	4	4	3
OPZZ	8	8	9	9	10	8	9	8	7	9
NSZZ "S" RI	3	3	3	3	3	4	3	3	2	2
ZZR "Samoobrona"	1	1	1	2	1	2	1	0	1	1
Inny	3	3	3	2	2	2	3	2	2	2
Zaden	41	42	43	42	40	36	36	38	39	38
Trudno powiedzieć	26	27	23	24	26	29	27	32	29	25

W porównaniu z wrześniem "Solidarność" zyskała największy przyrost liczby zwolenników wśród osób o prawicowych poglądach politycznych (o 13 punktów procentowych), mieszkańców miast powyżej 100 tys. ludności, osób mających 55 lat i więcej (o 9-13 punktów) oraz respondentów często biorących udział w praktykach religijnych. Znaczące są różnice w poparciu dla "Solidarności" ze względu na wykształcenie oraz przynależność społeczno-zawodową badanych. Wyraźny wzrost liczby zwolenników nastąpił wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (o 15 punktów procentowych) i podstawowym (o 7 punktów), natomiast niewielki (o 3-4 punkty) wśród respondentów ze średnim i wyższym

wykształceniem. Jeśli chodzi o grupy społeczno-zawodowe, największy wzrost popularności związku obserwujemy wśród robotników niewykwalifikowanych (o 32 punkty), pracowników fizyczno-umysłowych (o 15 punktów) oraz prywatnych przedsiębiorców, a w nieco mniejszej skali - wśród rencistów, a także uczniów i studentów. Spośród osób aktywnych zawodowo pracujących poza rolnictwem wzrost poparcia dla "Solidarności" nastąpił wśród pracowników sektora prywatnego (o 15 punktów) oraz państwowego (o 11 punktów). Interesujące, że poparcie dla "Solidarności" tylko nieznacznie wzrosło wśród przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (o 2 punkty), osób wykształconych (o 3 punkty), pracowników umysłowych niższego szczebla (o 4 punkty) oraz pracowników sfery budżetowej (o 5 punktów). Może to oznaczać, że mobilizacja polityczna wokół "Solidarności" odbywa się, jak dotąd, raczej w wymiarze roszczeniowo-populistycznym, w niewielkim stopniu zaś w tym, który popularnie określa się jako etosowy.

SLD cieszy się największą popularnością wśród osób o poglądach lewicowych oraz badanych nie uczestniczących w praktykach religijnych. Partię Aleksandra Kwaśniewskiego częściej niż inni popierają pracownicy sfery budżetowej, sektora państwowego, a spośród grup społeczno-zawodowych - kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy fizyczno-umysłowi i umysłowi niższego szczebla, a także osoby bezrobotne. Zwolenników SLD jest więcej wśród mieszkańców małych miast (do 20 tys. ludności) i regionu zachodniego niż wśród pozostałych. Trochę częściej niż inni partię tę popierają osoby o najwyższych dochodach, dobrze oceniające swoją sytuację materialną.

Poparciem pracowników sfery budżetowej cieszy się również Unia Wolności. Gotowość głosowania na tę partię deklaruje jej tradycyjny wielkowiejski elektorat: osoby z wyższym wykształceniem, kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy umysłowi niższego szczebla, a także uczniowie i studenci.

PSL coraz wyraźniej staje się ugrupowaniem reprezentującym wyłącznie interesy polityczne rolników. W ciągu ostatniego miesiąca w większości grup społeczno-zawodowych poparcie dla PSL nieco się zmniejszyło, natomiast wśród rolników wzrosło (o 8 punktów).

Partie i kandydaci

Wybory prezydenckie w mniejszym stopniu niż parlamentarne mają charakter *stricte* polityczny. W tych pierwszych na decyzję wyborczą mogą wpływać walory osobiste kandydata (lub ich brak), siła charakteru czy umiejętność prezentowania się w mediach, natomiast poparcie polityczne wydaje się mieć mniejsze znaczenie. Stąd przekonanie, że wybory parlamentarne umacniają strukturę partyjną w kraju, bezpośrednie wybory prezydenckie zaś - jeśli odbywają się (jak w naszym przypadku) na wciąż kształtującej się scenie politycznej - mogą ją nawet osłabiać.

Wielość kandydatur zgłoszonych w wyborach prezydenckich dość dokładnie odzwierciedla obecne rozproszenie wśród partii i organizacji politycznych. W elektoratach poszczególnych ugrupowań lub ich bloków istnieją dosyć wyraziści, pod różnymi względami, faworyci. Może to oznaczać, że najważniejsze kandydatury dość dokładnie odpowiadają liniom podziałów istniejących na naszej scenie politycznej.

Największym poparciem partyjnym cieszy się Aleksander Kwaśniewski, na którego zamierza głosować zdecydowana większość (89%) zwolenników SLD. Elektorat tej partii najsilniej spośród wszystkich innych popiera swojego kandydata w wyborach. Alternatywnym kandydatem, na którego głosowaliby wyborcy SLD, w razie wycofania się ich lidera z wyścigu do fotela prezydenckiego, jest Tadeusz Zieliński.

Wyraźnie polityczny charakter ma również poparcie dla Jana Olszewskiego - 64% zwolenników ugrupowań prawicy "narodowej" (KPN, RdR, Ruch III Rzeczypospolitej, Stronnictwo Wierności Rzeczypospolitej)² deklaruje poparcie dla byłego premiera. W tym przypadku rolę kandydata alternatywnego pełni Lech Wałęsa.

---

² Wyniki dotyczące zwolenników partii prawicowych, ze względu na ich małą liczebność, należy traktować z dużą dozą ostrożności.

Obecny prezydent jest wyraźnym faworytem zwolenników NSZZ "Solidarność" - 59% potencjalnych wyborców tego ugrupowania sądzi, że odda na niego swój głos w nadchodzących wyborach (a należy dodać, że sondaż był przeprowadzony przed deklaracją władz związku dotyczącą poparcia dla obecnego prezydenta). W tym wypadku w "odwodzie" pozostaje Hanna Gronkiewicz-Waltz.

Równie silne (55%) jest polityczne poparcie dla Lecha Wałęsy udzielane przez elektorat BBWR. Dla zwolenników tego ugrupowania najatrakcyjniejszą kandydaturą w przypadku wycofania się obecnego prezydenta jest również Hanna Gronkiewicz-Waltz.

Mniej jednoznaczne jest poparcie polityczne, jakie uzyskują pozostali liczący się kandydaci. Wśród zwolenników PSL powodzeniem cieszy się zarówno oficjalny kandydat partii Waldemar Pawlak (34%), jak i Aleksander Kwaśniewski (31%). Zwolennicy najpopularniejszej partii wsi praktycznie nie mają innych kandydatów alternatywnych. Można zatem powiedzieć, że mimo krytycznych głosów i dystansowania się kierownictwa tej partii wobec koalicyjnego sojusznika, elementem łączącym oba ugrupowania jest zbieżność politycznych gustów ich elektoratów.

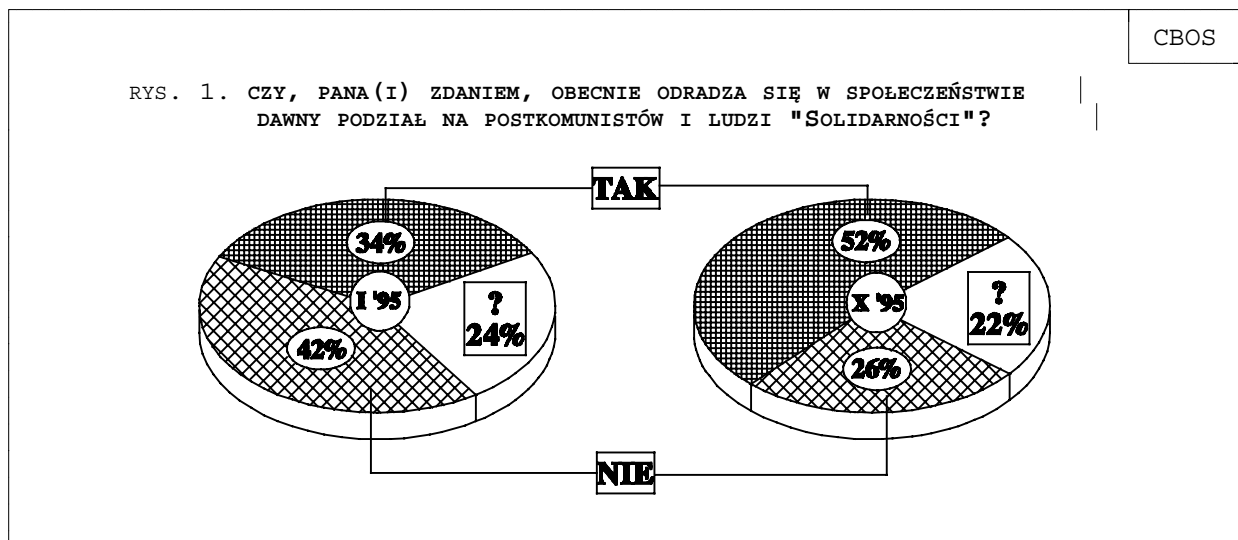
Wyborcy Unii Pracy niemal równie silnie skłonni są popierać kandydaturę Tadeusza Zielińskiego (30%), jak i Aleksandra Kwaśniewskiego (28%). Najpopularniejszymi kandydatami "zastępczymi" są dla zwolenników tej partii Hanna Gronkiewicz-Waltz i Jacek Kuroń.

Interesująco kształtują się deklaracje wyborcze zwolenników Unii Wolności. Okazuje się, że największą popularnością cieszy się wśród nich Hanna Gronkiewicz-Waltz (38%), nieco mniejszą zaś oficjalny kandydat tej partii Jacek Kuroń (30%) oraz Tadeusz Zieliński (20%). Paradoksalnie Jacek Kuroń jest najważniejszym kandydatem "alternatywnym" dla elektoratu partii, która go wytypowała do tych wyborów.

Zwolennicy partii prawicy "liberalnej" (UPR, PK, PChD, PC) najchętniej poparliby Hanę Gronkiewicz-Waltz (39%), a w razie jej rezygnacji - Jacka Kuronia. Sympatycy partii "chrześcijańskich" (ZChN, ChDSP) chętnie głosowaliby zarówno na Hanę Gronkiewicz-Waltz, jak i na Lecha Wałęsę (po 25% wskazań).

Aktualność dawnych podziałów

Jedną z przyczyn wzrostu poparcia dla "Solidarności" może być odwoływanie się kandydatów na prezydenta do podziału na ludzi "Solidarności" i postkomunistów. Szczególnej aktualności nabierze on zapewne wówczas, gdy kontrkandydatem w drugiej turze będzie Aleksander Kwaśniewski. Już obecnie ponad połowa Polaków jest przekonana, że podział ten - wywodzący się z przeszłości - odradza się na nowo. Tylko co czwarty z ankietowanych ma na ten temat przeciwne zdanie.

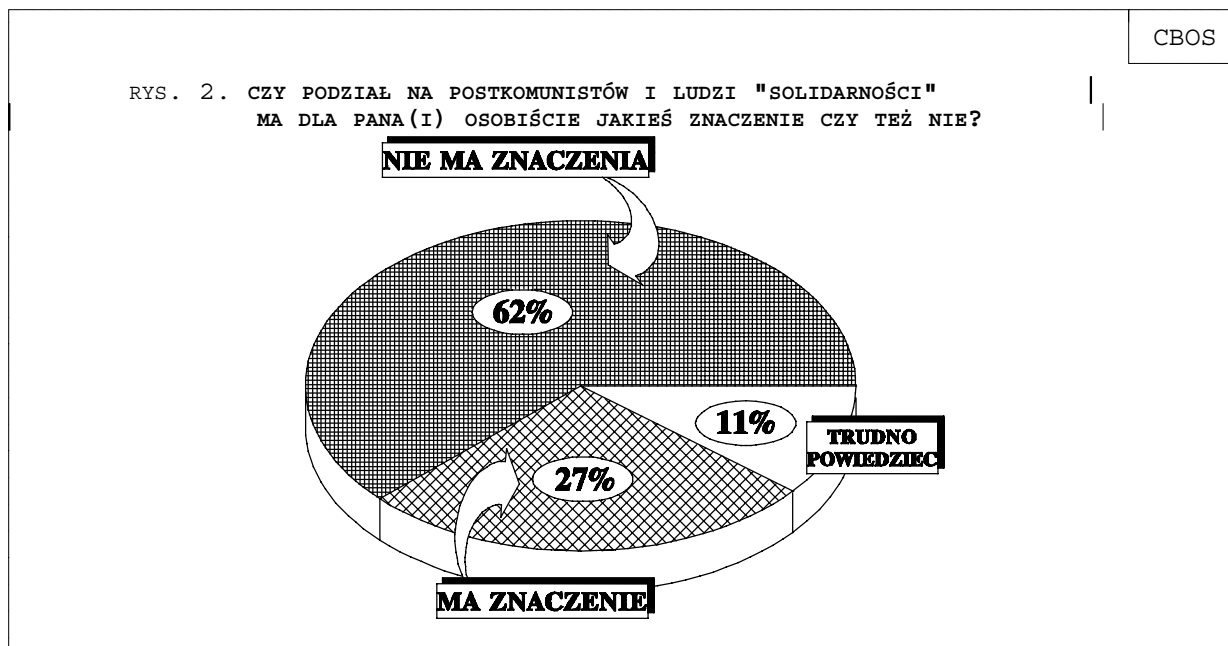

W stosunku do wskazań z początku roku odsetek osób zauważających rosnącą obecność dawnych różnic w naszym życiu politycznym wzrósł o 18 punktów. Na postrzeganie odradzania się tego podziału wyraźny wpływ mają poglądy polityczne badanych: konstatuje go ponad dwie trzecie osób deklarujących poglądy prawicowe, najsilniej zaprzeczają jego istnieniu badani o poglądach lewicowych. Równie często jak osoby o orientacji prawicowej podział ten dostrzegają przedstawiciele dawnego "solidarnościowego" elektoratu - członkowie "Solidarności" z roku 1981, dla których prawdopodobnie wciąż jest on ważną przesłanką w myśleniu o scenie politycznej kraju. Odradzanie się starych podziałów nieco częściej konstatują elektoraty kandydatów wywodzących się z dawnego obozu "solidarnościowego": Lecha Wałęsy, Jana

Olszewskiego, Hanny Gronkiewicz-Waltz i Jacka Kuronia, aczkolwiek jest to również opinia podzielana przez większość pozostałych pretendentów do urzędu prezydenckiego. Aktualność dawnego podziału respondenci zauważają tym częściej, im większa miejscowość, w której mieszkają. Częściej niż inni jego istnienie potwierdzają również pracownicy fizyczno-umysłowi oraz osoby bezrobotne.

Na podstawie deklaracji badanych można jednak stwierdzić, że dawny podział nie ma obecnie dla większości Polaków dużego znaczenia. Jedynie 27% respondentów stwierdza, że przeciwstawienie: postkomuniści - ludzie "Solidarności" jest dla nich istotne, co - jak można się domyślać - wpłynie na ich decyzje wyborcze. Nawet wśród osób, których zdaniem podział ten się odradza, ponad połowa (54%) nie nadaje mu żadnego znaczenia. Również byli członkowie "Solidarności" z początku lat osiemdziesiątych w większości zdają się bagatelizować jego wagę.

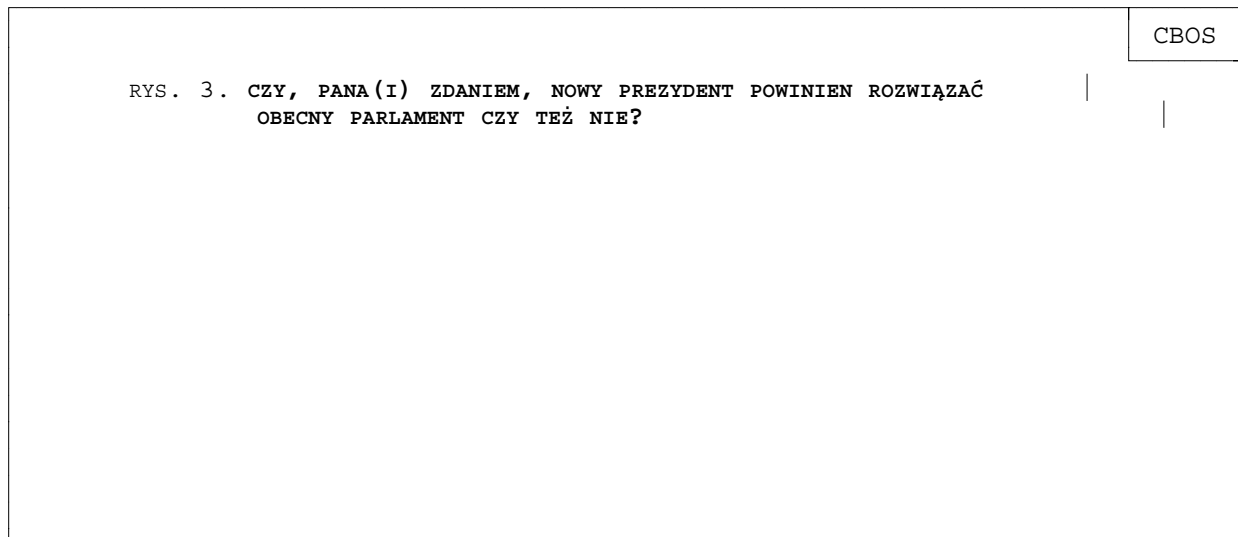
O znaczeniu tego podziału przekonane są przede wszystkim osoby o poglądach prawicowych, często uczestniczące w praktykach religijnych. Większą wagę przywiązują do niego mieszkańcy największych aglomeracji, badani z wyższym wykształceniem, a wśród grup społeczno-zawodowych przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji.

To, że większość badanych stwierdza, iż dla nich osobiście podział na postkomunistów i ludzi "Solidarności" nie ma znaczenia, nie świadczy jeszcze o tym, że jest on całkowicie nieważny i nie znajdzie swojego przełożenia na zachowania wyborcze. Wydaje się bowiem, że deklarowany brak znaczenia bardziej odnosi się do codziennego życia niż do wyborów natury politycznej.

Jest znaczące, że wagę tego podziału najsilniej odczuwają zwolennicy Lecha Wałęsy (51%), a w mniejszym stopniu Jana Olszewskiego (42%). Może to oznaczać, że mobilizacja dawnego obozu "solidarnościowego" - o ile w kampanii wyborczej podział na postkomunistów i ludzi "Solidarności" nabierze pierwszoplanowego znaczenia - może się odbyć właśnie wokół tych dwóch kandydatów. Dla zwolenników Hanny Gronkiewicz-Waltz, Jacka Kuronia i Tadeusza Zielińskiego dawne podziały nie mają znaczenia. W największym stopniu bagatelizują je sympatycy kandydatów o postkomunistycznym rodowodzie - Aleksandra Kwaśniewskiego oraz Waldemara Pawlaka (odpowiednio 73% i 69% wskazań, że nie mają one znaczenia).

Stosunek do rozwiązania parlamentu

W swoich wypowiedziach i oświadczeniach niektórzy kandydaci do fotela prezydenckiego zapowiadają, iż w razie zwycięstwa doprowadzą do rozwiązania obecnego parlamentu. Lech Wałęsa stwierdził ostatnio, że jeśli wygra w pierwszej turze wyborów, otrzymując poparcie ponad 60% Polaków, z pewnością to uczyni. Propozycja przedterminowego rozwiązania parlamentu przez nowo wybranego prezydenta ma dziś więcej przeciwników (45%) niż zwolenników (32%). Opinie w tej sprawie wydają się w polskim społeczeństwie dość ustabilizowane - kilka miesięcy temu rozkład odpowiedzi na to pytanie był zbliżony do obecnego. W stosunku do czerwca można odnotować jedynie nieznaczną radykalizację poglądów w tej sprawie - niewielki wzrost zarówno zdecydowanych przeciwników, jak i zdecydowanych zwolenników tego pomysłu.

O stosunku respondentów do rozwiązania parlamentu przez nowego prezydenta najsilniej decydują ich poglądy polityczne. Za jego rozwiązaniem optuje ponad połowa badanych identyfikujących się z prawicą, natomiast przeciwna realizacji tego pomysłu jest większość ankietowanych określających swoje poglądy jako centrowe oraz ponad trzy czwarte o orientacji lewicowej. Polityczny charakter opinii w tej kwestii szczególnie wyraźnie uwidacznia się, gdy uwzględnimy siłę tego rodzaju przekonania - upraszczając nieco można powiedzieć, że im bardziej w lewo, tym więcej głosów przeciwnych, im bardziej w prawo, tym silniejsza opcja za rozwiązaniem parlamentu.

Tabela 4

w procentach

<i>Czy, Pana(i) zdaniem, nowy prezydent powinien rozwiązać obecny parlament?</i>	<i>Deklarowane poglądy polityczne</i>			
	lewicowe	centrowe	prawicowe	trudno powiedzieć
Powinien rozwiązać	10	15	36	9
Raczej powinien	5	13	19	12
Raczej nie powinien	23	33	16	17
Nie powinien	55	25	12	15

Wśród elektoratów partii politycznych za rozwiązaniem obecnego parlamentu najsilniej opowiadają się zwolennicy ugrupowań prawicowych nie mających w nim swoich przedstawicieli. Za tego rodzaju posunięciem opowiada się także większość sympatyków NSZZ "Solidarność" (65%) i niemal połowa elektoratu BBWR (48%). Przeciwni temu pomysłowi są najczęściej

zwolennicy SLD (83%), PSL (63%) oraz UP (57%). Elektorat UW ma w tej sprawie podzielone opinie - największa grupa (48%) wolałaby, żeby parlament pracował do końca kadencji, jednak tylko trochę mniej liczni (43%) zwolennicy partii Leszka Balcerowicza chcieliby rozpisania przez nowego prezydenta kolejnych wyborów parlamentarnych. W stosunku do początku bieżącego roku wzrosła nieco akceptacja rozwiązania parlamentu we wszystkich elektoratach poza SLD (utrzymuje się na zbliżonym poziomie) oraz PSL (wzrost o 7 punktów liczby badanych niechętnych tego rodzaju rozstrzygnięciu).

Większość (56%) elektoratu Lecha Wałęsy oraz nieco mniej niż połowa (45%) zwolenników Hanny Gronkiewicz-Waltz optuje za rozwiązaniem parlamentu. Najbardziej zdecydowanie tej koncepcji przeciwstawiają się sympatycy Aleksandra Kwaśniewskiego (68%), Tadeusza Zielińskiego (60%) i Jacka Kuronia (52%). Interesujące, że zwolennicy Jana Olszewskiego nie mają w tej kwestii jednoznacznej opinii.

Postulat rozwiązania parlamentu jest popularniejszy wśród osób wierzących - cieszy się tym większym poparciem, im częstszy jest deklarowany udział w praktykach religijnych. Natomiast większość osób praktykujących sporadycznie - kilka razy do roku bądź wcale - jest mu przeciwna.

Za rozwiązaniem parlamentu opowiada się niemal połowa prywatnych przedsiębiorców, a także osób zatrudnionych w sektorze prywatnym. Natomiast większość pracowników przedsiębiorstw państwowych i sfery budżetowej wolałaby, żeby obecny parlament pracował do końca swojej kadencji. Poglądy kadry kierowniczej i inteligencji są w tej kwestii wyraźnie spolaryzowane - duża jej część zdecydowanie optuje za rozwiązaniem parlamentu, ale niemal równoważna grupa jest temu równie zdecydowanie przeciwna. Jednak najradykalniejszymi przeciwnikami pomysłu rozwiązania parlamentu po wyborach prezydenckich są rolnicy - 36% spośród nich jest temu zdecydowanie przeciwna. Poza silniejszą zachowawczością tej grupy badanych można przypuszczać, że znaczna część rolników nie życzyłaby sobie możliwej po nowych wyborach utraty przez PSL obecnego znaczenia w parlamencie.

Można zatem powiedzieć, że poparcie dla postulatu wcześniejszego rozwiązania obecnego parlamentu układa się według trzech wymiarów: **politycznego** - wyraźnie częściej popierają go

zwolennicy prawicy słabo reprezentowanej w obecnym parlamencie; **ekonomicznego** - częściej akceptują go prywatni przedsiębiorcy oraz pracownicy prywatnych firm, być może niezadowoleni z gospodarczej, a zapewne i fiskalnej polityki obecnej koalicji rządzącej; oraz **stosunku do Kościoła**. Ten ostatni czynnik może się wiązać z powracającą po raz kolejny i wciąż nie rozwiązana przez parlament w obecnym składzie ratyfikacją konkordatu.

★

★

★

Pierwsza faza kampanii prezydenckiej przyniosła wyraźny wzrost politycznej popularności NSZZ "Solidarność". Związek ten wyraźnie staje się najsilniejszym postsolidarnościowym ugrupowaniem sytuowanym po prawej stronie naszej sceny politycznej. Już tylko 5 punktów procentowych dzieli go od SLD - partii uzyskującej dotychczas największe poparcie. Wysoki poziom identyfikacji pozwala sądzić, że "Solidarność" nie wyczerpała jeszcze wszystkich możliwości powiększenia swego "stanu posiadania". Polityczna popularność związku idzie w parze ze wzrostem deklaracji prawicowych, a także ponowną aktualizacją w społeczeństwie dawnych podziałów na postkomunistów oraz ludzi "Solidarności".

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Na którą z partii i organizacji najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach do Sejmu?
 1 - Bezpartyjny Blok Wspierania Reform; 2 - Konfederacja Polski Niepodległej; 3 - Polskie Stronnictwo Ludowe; 4 - Unia Polityki Realnej; 5 - Partia Chrześcijańskich Demokratów; 6 - Porozumienie Centrum; 7 - Polskie Stronnictwo Ludowe - Porozumienie Ludowe; 8 - Ruch dla Rzeczypospolitej

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8
Ogółem	5	2	9	1	2	2	3	1
Płeć								
Mężczyźni	5	3	9	1	1	1	3	1
Kobiety	5	1	10	2	3	3	3	2
Wiek								
do 24 lat	10	3	7	1	0	0	2	0
25-34	6	4	7	2	2	2	1	0
35-44	6	2	14	1	1	2	3	2
45-54	3	2	10	3	1	4	1	0
55-64	3	2	7	1	7	2	5	3
65 lat i więcej	2	0	9	1	2	1	4	2
Miejsce zamieszkania								
Wieś	5	2	19	0	3	2	5	1
Miasto do 20 tys.	5	2	4	2	1	1	2	1
od 21 do 100 tys.	3	3	8	3	2	2	0	2
101-500 tys.	5	4	2	2	2	1	1	1
501 tys. i więcej mieszk.	5	0	0	2	1	4	2	4
Region								
Północny	3	1	9	2	1	4	1	0
Zachodni	5	2	4	1	1	0	0	1
Środkowozachodni	3	1	8	2	2	0	3	1
Środkowy	7	2	14	2	2	3	6	1
Wschodni	4	4	12	2	2	2	2	4
Południowo-wschodni	5	5	15	1	0	2	4	2
Południowo-zachodni	5	5	3	2	7	1	1	0
Wykształcenie								
Podstawowe	7	2	11	0	3	1	4	1
Zasadnicze zawodowe	1	2	11	2	2	1	3	1
Średnie	6	3	8	1	2	3	1	2
Wyższe	3	1	4	7	0	2	2	5
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	2	6	5	4	1	2	0	3
Prac.umysł.niż.szczebła	3	2	4	3	0	2	1	0
Pracownicy fiz.- umysł.	4	0	12	2	1	3	0	0
Robotnicy wykwalifikowani	10	2	8	3	0	1	2	3
Robotnicy niewykwalifik.	2	3	12	0	2	0	0	0
Rolnicy	6	0	37	0	1	0	10	2
Prywatni przedsiębiorcy	4	6	0	10	0	12	0	0
Bierni zawodowo								
Renciści	5	1	10	1	1	3	3	1
Emeryci	1	2	8	1	5	0	4	3
Uczniowie i studenci	17	11	0	0	0	0	0	0
Bezrobotni	8	4	3	0	7	3	5	0
Gospodynie domowe i inni	7	0	10	0	0	6	0	0
Pracujący poza rolnictwem								
Sfera budżetowa	2	1	8	3	1	2	0	0
Sektor państwowy	7	4	7	2	1	1	1	1
Sektor prywatny	4	3	6	3	0	3	2	1
Spółdzielczość	8	0	8	0	3	0	0	7
Dochody na jedną osobę								
Poniżej 125 zł	4	3	18	0	3	2	3	1
125 - 199	2	1	15	0	2	1	2	1
200 - 274	4	3	7	1	1	1	4	1
275 - 324	8	5	6	1	2	4	4	4
325 i powyżej	4	1	6	4	3	2	1	1
Ocena własnych war. mater.								
Złe	5	2	10	1	3	2	3	1
Średnie	4	1	9	1	1	1	3	1
Dobre	6	4	9	4	3	3	1	2
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	1	1	5	1	3	4	0	0
Raz w tygodniu	5	2	11	1	3	1	3	1
Kilka razy w roku	4	2	10	2	0	3	2	1
W ogóle nie uczestniczy	5	3	2	4	0	4	4	2
Poglądy polityczne								
Lewica	1	1	9	0	0	1	3	1
Centrum	3	3	16	1	5	3	3	0
Prawica	7	3	4	3	2	2	3	2
Trudno powiedzieć	6	1	12	0	1	0	5	2

Tabela 1 (cd.) 9 - Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy; 10 - Ruch III Rzeczypospolitej; 11 - Stronnictwo Wierności Rzeczypospolitej; 12 - Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe; 13 - Sojusz Lewicy Demokratycznej; 14 - NSZZ "Solidarność"; 15 - Unia Pracy; 16 - Unia Wolności

(%)

	9	10	11	12	13	14	15	16
Ogółem	1	1	0	2	21	16	9	8
Płeć								
Mężczyźni	1	1	0	2	25	18	7	9
Kobiety	2	0	0	3	17	14	10	7
Wiek								
do 24 lat	2	0	0	3	18	16	14	10
25-34	0	1	0	2	23	14	5	11
35-44	3	1	0	1	18	17	7	9
45-54	1	0	1	2	25	15	13	6
55-64	1	1	0	1	21	19	10	6
65 lat i więcej	1	1	0	5	22	18	7	4
Miejsce zamieszkania								
Wieś	2	0	0	2	14	15	8	7
Miasto do 20 tys.	0	0	0	4	32	9	8	4
od 21 do 100 tys.	1	1	0	2	18	18	11	9
101-500 tys.	1	1	0	2	29	19	7	9
501 tys.i więcej mieszk.	0	0	0	2	25	21	13	13
Region								
Północny	0	1	1	1	20	28	9	8
Zachodni	0	0	0	2	37	14	11	11
Środkowozachodni	1	1	1	1	25	14	11	4
Środkowy	0	0	0	4	27	12	7	7
Wschodni	4	0	0	1	14	25	6	7
Południowo-wschodni	3	1	0	4	11	14	5	10
Południowo-zachodni	0	1	0	2	18	10	12	9
Wykształcenie								
Podstawowe	1	0	0	2	18	19	8	4
Zasadnicze zawodowe	1	0	0	3	19	26	7	4
Średnie	1	0	0	2	25	10	11	11
Wyższe	2	2	1	2	23	7	6	22
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier.,inteligencja	3	2	1	4	32	8	8	17
Prac.umysł.niż.szczebła	0	1	0	0	28	12	12	15
Pracownicy fiz.- umysł.	2	0	0	6	31	20	1	8
Robotnicy wykwalifikowani	1	0	1	1	18	16	8	7
Robotnicy niewykwalifik.	0	0	0	0	17	43	8	0
Rolnicy	2	0	0	2	9	6	8	4
Prywatni przedsiębiorcy	0	0	0	0	0	28	16	0
Bierni zawodowo								
Renciści	1	1	0	3	16	21	6	4
Emeryci	2	1	0	2	24	18	9	6
Uczniowie i studenci	0	0	0	0	16	13	13	30
Bezrobotni	0	0	0	8	29	4	6	8
Gospodynie domowe i inni	0	0	0	0	11	11	20	11
Pracujący poza rolnictwem								
Sfera budżetowa	2	0	1	2	33	10	9	18
Sektor państwowy	0	0	0	2	27	24	10	3
Sektor prywatny	1	2	1	2	12	20	9	9
Spółdzielczość	5	0	0	0	30	16	10	0
Dochody na jedną osobę								
Poniżej 125 zł	2	0	0	3	9	11	9	6
125 - 199	1	0	0	4	17	27	8	6
200 - 274	1	1	0	2	25	18	8	7
275 - 324	0	0	0	2	18	16	7	6
325 i powyżej	1	2	0	2	30	13	10	11
Ocena własnych war. mater.								
Złe	1	0	0	2	17	18	8	5
Średnie	2	1	0	3	21	18	10	8
Dobre	0	1	0	0	27	11	7	10
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	0	2	0	8	5	32	2	8
Raz w tygodniu	2	1	0	2	15	19	8	9
Kilka razy w roku	1	0	0	1	30	10	15	5
W ogóle nie uczestniczy	0	0	0	2	54	0	3	7
Poglądy polityczne								
Lewica	0	0	1	0	68	5	8	2
Centrum	1	0	0	2	21	13	12	10
Prawica	3	2	0	4	2	29	7	10
Trudno powiedzieć	1	0	0	2	9	9	10	6

Tabela 1 (cd.) 17 - Inna partia lub organizacja (%)

	17	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	3	13	664
Płeć			
Mężczyźni	4	10	344
Kobiety	1	17	320
Wiek			
do 24 lat	0	14	56
25-34	4	16	112
35-44	5	11	155
45-54	4	8	120
55-64	1	12	110
65 lat i więcej	0	20	111
Miejsce zamieszkania			
Wieś	2	14	251
Miasto do 20 tys.	4	18	78
od 21 do 100 tys.	4	15	116
101-500 tys.	2	12	142
501 tys. i więcej mieszk.	3	7	78
Region			
Północny	3	9	76
Zachodni	3	4	80
Środkowozachodni	2	21	112
Środkowy	1	6	98
Wschodni	2	9	90
Południowo-wschodni	3	20	113
Południowo-zachodni	5	18	96
Wykształcenie			
Podstawowe	0	19	219
Zasadnicze zawodowe	7	11	165
Średnie	2	11	219
Wyższe	1	9	62
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	1	2	51
Prac.umysł.niż.szczebla	2	15	69
Pracownicy fiz.- umysł.	3	7	36
Robotnicy wykwalifikowani	9	11	77
Robotnicy niewykwalifik.	2	12	40
Rolnicy	6	8	46
Prywatni przedsiębiorcy	10	14	17
Bierni zawodowo			
Renciści	0	23	84
Emeryci	0	15	155
Uczniowie i studenci	0	0	14
Bezrobotni	6	11	37
Gospodynie domowe i inni	0	24	34
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	1	8	80
Sektor państwowy	1	9	103
Sektor prywatny	9	13	102
Spółdzielczość	4	10	16
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 125 zł	8	18	99
125 - 199	2	11	89
200 - 274	1	16	175
275 - 324	2	14	89
325 i powyżej	2	8	185
Ocena własnych war. mater.			
Złe	2	19	192
Średnie	4	11	332
Dobre	1	11	141
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	5	22	45
Raz w tygodniu	2	15	398
Kilka razy w roku	5	9	165
W ogóle nie uczestniczy	2	8	56
Poglądy polityczne			
Lewica	0	3	133
Centrum	3	9	177
Prawica	4	12	241
Trudno powiedzieć	2	35	113

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie odradza się w społeczeństwie dawny podział na postkomunistów i ludzi "Solidarności"?
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	52	26	22	1126
Płeć				
Mężczyźni	55	29	16	533
Kobiety	50	23	27	593
Wiek				
do 24 lat	57	23	21	153
25-34	54	27	20	202
35-44	58	28	14	250
45-54	55	27	18	184
55-64	55	25	20	153
65 lat i więcej	35	24	41	182
Miejsce zamieszkania				
Wieś	49	25	26	406
Miasto do 20 tys.	45	26	30	145
od 21 do 100 tys.	54	29	17	211
101-500 tys.	55	30	15	228
501 tys. i więcej mieszk.	62	18	20	135
Region				
Północny	57	30	13	116
Zachodni	53	24	24	141
Środkowozachodni	45	37	18	174
Środkowy	57	19	24	206
Wschodni	54	22	24	144
Południowo-wschodni	53	22	25	167
Południowo-zachodni	48	29	23	178
Wykształcenie				
Podstawowe	43	24	32	408
Zasadnicze zawodowe	54	27	19	303
Średnie	61	25	14	337
Wyższe	54	35	12	79
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	56	33	10	68
Prac. umysł. niż. szczebla	57	35	7	106
Pracownicy fiz. - umysł.	65	26	9	61
Robotnicy wykwalifikowani	57	28	15	134
Robotnicy niewykwalifik.	47	30	23	67
Rolnicy	53	27	21	64
Prywatni przedsiębiorcy	56	21	23	40
Bierni zawodowo				
Renciści	41	27	32	139
Emeryci	49	22	28	219
Uczniowie i studenci	46	25	28	54
Bezrobotni	64	14	22	101
Gospodynie domowe i inni	44	27	29	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	54	32	13	119
Sektor państwowy	54	31	15	158
Sektor prywatny	59	27	13	193
Spółdzielczość	52	30	18	20
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	58	19	22	193
125 - 199	48	31	20	159
200 - 274	53	24	24	314
275 - 324	51	24	25	153
325 i powyżej	55	32	13	244
Ocena własnych war. mater.				
Złe	48	25	26	387
Średnie	55	26	20	523
Dobre	54	28	18	216
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	60	26	15	65
Raz w tygodniu	54	23	23	643
Kilka razy w roku	50	31	18	318
W ogóle nie uczestniczy	46	28	26	98
Poglądy polityczne				
Lewica	47	38	14	178
Centrum	55	30	14	293
Prawica	69	19	12	349
Trudno powiedzieć	34	23	44	304

Tabela 3. Wiele mówi się ostatnio o możliwości rozwiązania parlamentu po wyborach prezydenckich. Czy, Pana(i) zdaniem, nowy prezydent powinien rozwiązać obecny Sejm czy też nie? (%)

	Powinien	Nie powinien	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	33	45	23	1124
Płeć				
Mężczyźni	35	51	14	531
Kobiety	30	40	30	593
Wiek				
do 24 lat	33	42	25	153
25-34	37	45	18	202
35-44	36	46	18	250
45-54	31	50	19	182
55-64	34	47	19	153
65 lat i więcej	22	38	40	182
Miejsce zamieszkania				
Wieś	33	42	24	406
Miasto do 20 tys.	20	50	30	145
od 21 do 100 tys.	39	42	19	211
101-500 tys.	27	53	20	227
501 tys. i więcej mieszk.	44	38	18	135
Region				
Północny	36	45	18	116
Zachodni	24	49	27	141
Środkowo-zachodni	35	48	17	174
Środkowy	38	39	23	206
Wschodni	35	44	26	142
Południowo-wschodni	32	44	23	167
Południowo-zachodni	26	51	23	178
Wykształcenie				
Podstawowe	29	37	33	408
Zasadnicze zawodowe	33	51	17	301
Średnie	35	46	19	337
Wyższe	37	57	6	79
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	45	51	4	68
Prac. umysł. niż. szczebla	36	48	15	106
Pracownicy fiz. - umysł.	42	42	16	61
Robotnicy wykwalifikowani	38	50	12	133
Robotnicy niewykwalifik.	36	48	16	67
Rolnicy	32	52	16	64
Prywatni przedsiębiorcy	48	30	22	40
Bierni zawodowo				
Renciści	25	40	35	139
Emeryci	27	44	30	219
Uczniowie i studenci	33	52	15	54
Bezrobotni	31	42	28	101
Gospodynie domowe i inni	21	37	41	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	37	55	8	119
Sektor państwowy	34	51	14	158
Sektor prywatny	46	37	17	191
Spółdzielczość	38	53	9	20
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	35	38	27	193
125 - 199	39	40	21	159
200 - 274	26	47	27	314
275 - 324	34	45	21	153
325 i powyżej	36	52	11	244
Ocena własnych war. mater.				
Złe	32	40	27	387
Średnie	33	46	21	521
Dobre	30	51	19	216
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	43	26	31	65
Raz w tygodniu	34	42	24	643
Kilka razy w roku	29	51	20	317
W ogóle nie uczestniczy	24	56	20	98
Poglądy polityczne				
Lewica	15	78	7	178
Centrum	28	58	14	293
Prawica	55	28	17	348
Trudno powiedzieć	22	32	46	304

Kampania wyborcza to okres wzmacniania politycznych różnicowań. Pretendenci do fotela prezydenckiego odwołują się do wszelkich różnic (nie tylko w programach), które mają ułatwiać wyborcom orientację na scenie politycznej, umożliwić ocenę poszczególnych kandydatów, a w efekcie podjęcie ostatecznej decyzji. Stąd charakterystycznym zjawiskiem dla tego okresu jest proces polaryzacji opinii oraz możliwość narastania postaw skrajnych. Dotyczy to również poparcia dla partii politycznych. Temu m.in. zagadnieniu poświęciliśmy nasz październikowy sondaż¹.

Poparcie dla partii politycznych w pierwszej fazie kampanii prezydenckiej

W ostatnim miesiącu zmniejszył się (o 5 punktów procentowych) odsetek osób deklarujących udział w ewentualnych wyborach parlamentarnych. Od sierpnia na jednakowym poziomie utrzymuje się przewidywana absencja wyborcza - blisko jedna czwarta ankietowanych przypuszcza, że nie będzie uczestniczyć w wyborach do Sejmu i Senatu. Mniejsza popularność wyborów parlamentarnych staje się wyraźna, jeśli przypomnimy, że jednocześnie chęć wzięcia udziału w zbliżających się wyborach prezydenckich deklaruje 77% badanych, niechęć zaś tylko 9% respondentów. Spadek ten wynika zapewne stąd, że społeczeństwo jest w pewnym stopniu znużone polityką, co może mieć związek z coraz częstszą - z racji kampanii prezydenckiej - jej obecnością w mediach.

---

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (65) zrealizowano w dniach 6-10 października '95 na 1126-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

w procentach

<i>Gdyby w najbliższą niedzielę odbywały się wybory do Sejmu i Senatu, to czy wziął(ęła)by Pan(i) w nich udział?</i>	Wskazania respondentów według terminów badań								
	I	II	III	IV	V	VI	VIII	IX	X
Na pewno wziął(ęła)bym udział	62	61	64	64	63	63	60	64	59
Nie wiem, czy wziął(ęła)bym udział	22	23	20	19	22	21	24	23	24
Na pewno nie wziął(ęła)bym udziału	16	16	16	17	15	16	16	13	17

Od wielu miesięcy partią uzyskującą największy odsetek poparcia pozostaje SLD. Dziś głosowałby na nią co piąty badany. Wydaje się, że wrześniowy spadek popularności był chwilowym zaburzeniem dość stabilnego w całym roku trendu poparcia dla tej partii, którego źródłem mogło być kilka niezręcznych politycznie posunięć jej kierownictwa.

Tabela 2

w procentach

<i>Na którą z partii oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach do Sejmu?*</i>	Wskazania respondentów według terminów badań									
	I	II	III	IV	V(I)	V(II)	VI	VIII	IX	X
SLD	19	21	24	20	22	23	21	21	16	21
PSL	14	17	11	15	12	12	13	9	11	9
UW	13	11	11	13	14	13	11	6	7	8
NSZZ "S"	12	7	10	11	11	11	13	10	10	16
UP	10	10	12	10	11	12	10	9	10	9
BBWR	5	6	5	4	5	5	5	8	4	5
KPN	3	4	4	3	2	5	4	3	3	2
PSL-PL	-	-	-	-	-	-	-	3	3	3
ZChN	-	-	-	-	-	-	-	3	3	2

*W tabeli uwzględniono partie uzyskujące co najmniej 3% wskazań. W badaniach przed sierpniem '95 PSL-PL i ZChN przedstawiano badanym w ramach koalicji, nie można zatem ustalić, ile wskazań przypadło na każde z tych ugrupowań.

Największą niespodzianką października jest dość szybki - jak na notowania preferencji partyjnych - wzrost liczby zwolenników NSZZ "Solidarność". Obecnie na "Solidarność" głosowałby blisko co szósty ankietowany. Można zauważyć, że wzrost ten nie jest związany z jednoczesnym zmniejszeniem się elektoratu innych ugrupowań. Rosnące poparcie dla związku może płynąć bądź ze strony byłych zwolenników Unii Wolności, która między majem a

wrześniem '95 odnotowała siedmiopunktowy spadek liczby sympatyków, bądź też osób nie mających ostatnio swojej reprezentacji w gronie partii politycznych. Tak czy inaczej, może to świadczyć o rosnącej mobilizacji "solidarnościowego" elektoratu wokół starego symbolu ich jedności - Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego.

Warto zaznaczyć, że towarzyszy temu najwyższy w tym roku poziom identyfikacji ze związkiem - prawie jedna piąta (19%) badanych uważa, że właśnie NSZZ "Solidarność" najlepiej rozumie ludzi takich jak oni. Na tej podstawie można sądzić, iż istnieją jeszcze możliwości wzrostu poparcia politycznego dla związku. Jednocześnie deklaracje przynależności do NSZZ "Solidarność" utrzymują się na mniej więcej stałym poziomie (5-6%).

Tabela 3

w procentach

<i>Jaki związek najlepiej, Pana(i) zdaniem, rozumie ludzi takich jak Pan(i)?</i>	Wskazania respondentów według terminów badań									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
NSZZ "S"	15	13	15	15	13	16	16	18	13	19
"S" 80	3	2	4	2	3	3	3	4	4	3
OPZZ	8	8	9	9	10	8	9	8	7	9
NSZZ "S" RI	3	3	3	3	3	4	3	3	2	2
ZZR "Samoobrona"	1	1	1	2	1	2	1	0	1	1
Inny	3	3	3	2	2	2	3	2	2	2
Zaden	41	42	43	42	40	36	36	38	39	38
Trudno powiedzieć	26	27	23	24	26	29	27	32	29	25

W porównaniu z wrześniem "Solidarność" zyskała największy przyrost liczby zwolenników wśród osób o prawicowych poglądach politycznych (o 13 punktów procentowych), mieszkańców miast powyżej 100 tys. ludności, osób mających 55 lat i więcej (o 9-13 punktów) oraz respondentów często biorących udział w praktykach religijnych. Znaczące są różnice w poparciu dla "Solidarności" ze względu na wykształcenie oraz przynależność społeczno-zawodową badanych. Wyraźny wzrost liczby zwolenników nastąpił wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (o 15 punktów procentowych) i podstawowym (o 7 punktów), natomiast niewielki (o 3-4 punkty) wśród respondentów ze średnim i wyższym

wykształceniem. Jeśli chodzi o grupy społeczno-zawodowe, największy wzrost popularności związku obserwujemy wśród robotników niewykwalifikowanych (o 32 punkty), pracowników fizyczno-umysłowych (o 15 punktów) oraz prywatnych przedsiębiorców, a w nieco mniejszej skali - wśród rencistów, a także uczniów i studentów. Spośród osób aktywnych zawodowo pracujących poza rolnictwem wzrost poparcia dla "Solidarności" nastąpił wśród pracowników sektora prywatnego (o 15 punktów) oraz państwowego (o 11 punktów). Interesujące, że poparcie dla "Solidarności" tylko nieznacznie wzrosło wśród przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (o 2 punkty), osób wykształconych (o 3 punkty), pracowników umysłowych niższego szczebla (o 4 punkty) oraz pracowników sfery budżetowej (o 5 punktów). Może to oznaczać, że mobilizacja polityczna wokół "Solidarności" odbywa się, jak dotąd, raczej w wymiarze roszczeniowo-populistycznym, w niewielkim stopniu zaś w tym, który popularnie określa się jako etosowy.

SLD cieszy się największą popularnością wśród osób o poglądach lewicowych oraz badanych nie uczestniczących w praktykach religijnych. Partię Aleksandra Kwaśniewskiego częściej niż inni popierają pracownicy sfery budżetowej, sektora państwowego, a spośród grup społeczno-zawodowych - kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy fizyczno-umysłowi i umysłowi niższego szczebla, a także osoby bezrobotne. Zwolenników SLD jest więcej wśród mieszkańców małych miast (do 20 tys. ludności) i regionu zachodniego niż wśród pozostałych. Trochę częściej niż inni partię tę popierają osoby o najwyższych dochodach, dobrze oceniające swoją sytuację materialną.

Poparciem pracowników sfery budżetowej cieszy się również Unia Wolności. Gotowość głosowania na tę partię deklaruje jej tradycyjny wielkowiejski elektorat: osoby z wyższym wykształceniem, kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy umysłowi niższego szczebla, a także uczniowie i studenci.

PSL coraz wyraźniej staje się ugrupowaniem reprezentującym wyłącznie interesy polityczne rolników. W ciągu ostatniego miesiąca w większości grup społeczno-zawodowych poparcie dla PSL nieco się zmniejszyło, natomiast wśród rolników wzrosło (o 8 punktów).

Partie i kandydaci

Wybory prezydenckie w mniejszym stopniu niż parlamentarne mają charakter *stricte* polityczny. W tych pierwszych na decyzję wyborczą mogą wpływać walory osobiste kandydata (lub ich brak), siła charakteru czy umiejętność prezentowania się w mediach, natomiast poparcie polityczne wydaje się mieć mniejsze znaczenie. Stąd przekonanie, że wybory parlamentarne umacniają strukturę partyjną w kraju, bezpośrednie wybory prezydenckie zaś - jeśli odbywają się (jak w naszym przypadku) na wciąż kształtującej się scenie politycznej - mogą ją nawet osłabiać.

Wielość kandydatur zgłoszonych w wyborach prezydenckich dość dokładnie odzwierciedla obecne rozproszenie wśród partii i organizacji politycznych. W elektoratach poszczególnych ugrupowań lub ich bloków istnieją dosyć wyraziści, pod różnymi względami, faworyci. Może to oznaczać, że najważniejsze kandydatury dość dokładnie odpowiadają liniom podziałów istniejących na naszej scenie politycznej.

Największym poparciem partyjnym cieszy się Aleksander Kwaśniewski, na którego zamierza głosować zdecydowana większość (89%) zwolenników SLD. Elektorat tej partii najsilniej spośród wszystkich innych popiera swojego kandydata w wyborach. Alternatywnym kandydatem, na którego głosowaliby wyborcy SLD, w razie wycofania się ich lidera z wyścigu do fotela prezydenckiego, jest Tadeusz Zieliński.

Wyraźnie polityczny charakter ma również poparcie dla Jana Olszewskiego - 64% zwolenników ugrupowań prawicy "narodowej" (KPN, RdR, Ruch III Rzeczypospolitej, Stronnictwo Wierności Rzeczypospolitej)² deklaruje poparcie dla byłego premiera. W tym przypadku rolę kandydata alternatywnego pełni Lech Wałęsa.

---

² Wyniki dotyczące zwolenników partii prawicowych, ze względu na ich małą liczebność, należy traktować z dużą dozą ostrożności.

Obecny prezydent jest wyraźnym faworytem zwolenników NSZZ "Solidarność" - 59% potencjalnych wyborców tego ugrupowania sądzi, że odda na niego swój głos w nadchodzących wyborach (a należy dodać, że sondaż był przeprowadzony przed deklaracją władz związku dotyczącą poparcia dla obecnego prezydenta). W tym wypadku w "odwodzie" pozostaje Hanna Gronkiewicz-Waltz.

Równie silne (55%) jest polityczne poparcie dla Lecha Wałęsy udzielane przez elektorat BBWR. Dla zwolenników tego ugrupowania najatrakcyjniejszą kandydaturą w przypadku wycofania się obecnego prezydenta jest również Hanna Gronkiewicz-Waltz.

Mniej jednoznaczne jest poparcie polityczne, jakie uzyskują pozostali liczący się kandydaci. Wśród zwolenników PSL powodzeniem cieszy się zarówno oficjalny kandydat partii Waldemar Pawlak (34%), jak i Aleksander Kwaśniewski (31%). Zwolennicy najpopularniejszej partii wsi praktycznie nie mają innych kandydatów alternatywnych. Można zatem powiedzieć, że mimo krytycznych głosów i dystansowania się kierownictwa tej partii wobec koalicyjnego sojusznika, elementem łączącym oba ugrupowania jest zbieżność politycznych gustów ich elektoratów.

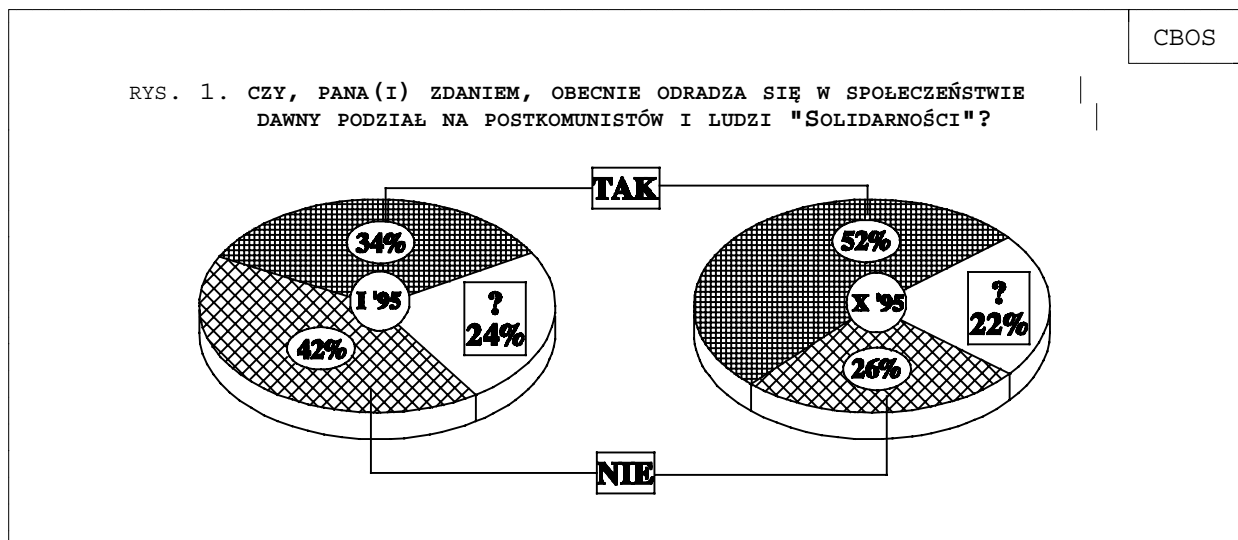
Wyborcy Unii Pracy niemal równie silnie skłonni są popierać kandydaturę Tadeusza Zielińskiego (30%), jak i Aleksandra Kwaśniewskiego (28%). Najpopularniejszymi kandydatami "zastępczymi" są dla zwolenników tej partii Hanna Gronkiewicz-Waltz i Jacek Kuroń.

Interesująco kształtują się deklaracje wyborcze zwolenników Unii Wolności. Okazuje się, że największą popularnością cieszy się wśród nich Hanna Gronkiewicz-Waltz (38%), nieco mniejszą zaś oficjalny kandydat tej partii Jacek Kuroń (30%) oraz Tadeusz Zieliński (20%). Paradoksalnie Jacek Kuroń jest najważniejszym kandydatem "alternatywnym" dla elektoratu partii, która go wytypowała do tych wyborów.

Zwolennicy partii prawicy "liberalnej" (UPR, PK, PChD, PC) najchętniej poparliby Hanę Gronkiewicz-Waltz (39%), a w razie jej rezygnacji - Jacka Kuronia. Sympatycy partii "chrześcijańskich" (ZChN, ChDSP) chętnie głosowaliby zarówno na Hanę Gronkiewicz-Waltz, jak i na Lecha Wałęsę (po 25% wskazań).

Aktualność dawnych podziałów

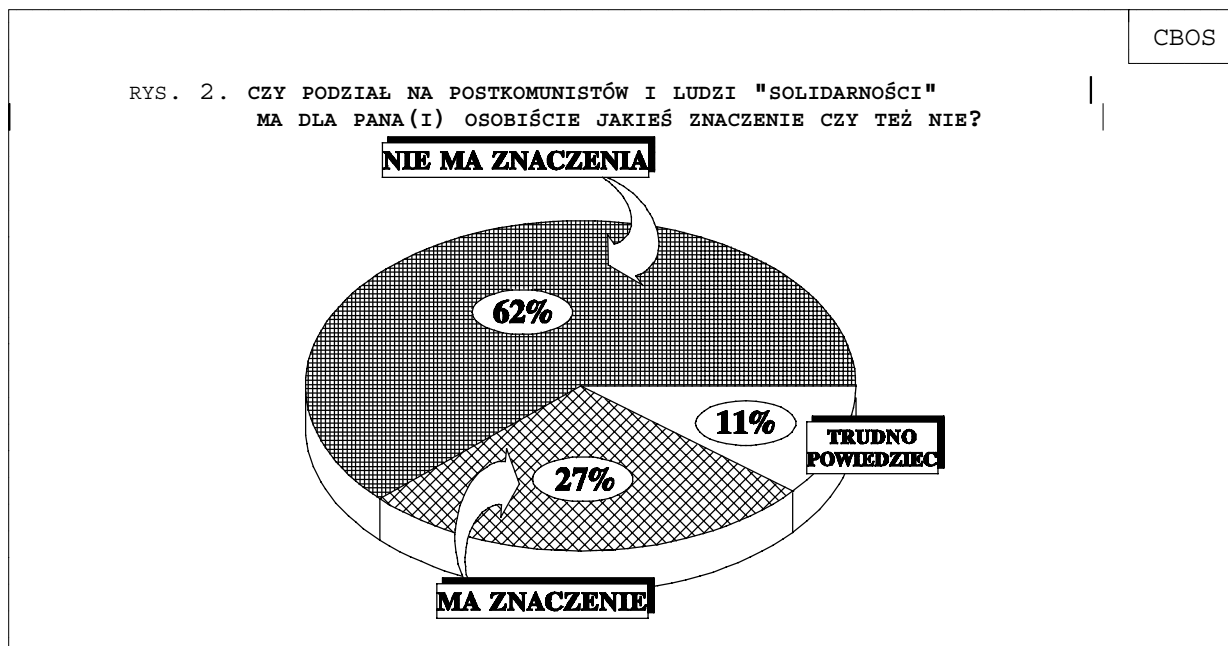
Jedną z przyczyn wzrostu poparcia dla "Solidarności" może być odwoływanie się kandydatów na prezydenta do podziału na ludzi "Solidarności" i postkomunistów. Szczególnej aktualności nabierze on zapewne wówczas, gdy kontrkandydatem w drugiej turze będzie Aleksander Kwaśniewski. Już obecnie ponad połowa Polaków jest przekonana, że podział ten - wywodzący się z przeszłości - odradza się na nowo. Tylko co czwarty z ankietowanych ma na ten temat przeciwne zdanie.

W stosunku do wskazań z początku roku odsetek osób zauważających rosnącą obecność dawnych różnic w naszym życiu politycznym wzrósł o 18 punktów. Na postrzeganie odradzania się tego podziału wyraźny wpływ mają poglądy polityczne badanych: konstataje go ponad dwie trzecie osób deklarujących poglądy prawicowe, najsilniej zaprzeczają jego istnieniu badani o poglądach lewicowych. Równie często jak osoby o orientacji prawicowej podział ten dostrzegają przedstawiciele dawnego "solidarnościowego" elektoratu - członkowie "Solidarności" z roku 1981, dla których prawdopodobnie wciąż jest on ważną przesłanką w myśleniu o scenie politycznej kraju. Odradzanie się starych podziałów nieco częściej konstatają elektoraty kandydatów wywodzących się z dawnego obozu "solidarnościowego": Lecha Wałęsy, Jana

Olszewskiego, Hanny Gronkiewicz-Waltz i Jacka Kuronia, aczkolwiek jest to również opinia podzielana przez większość pozostałych pretendentów do urzędu prezydenckiego. Aktualność dawnego podziału respondenci zauważają tym częściej, im większa miejscowość, w której mieszkają. Częściej niż inni jego istnienie potwierdzają również pracownicy fizyczno-umysłowi oraz osoby bezrobotne.

Na podstawie deklaracji badanych można jednak stwierdzić, że dawny podział nie ma obecnie dla większości Polaków dużego znaczenia. Jedynie 27% respondentów stwierdza, że przeciwstawienie: postkomuniści - ludzie "Solidarności" jest dla nich istotne, co - jak można się domyślać - wpłynie na ich decyzje wyborcze. Nawet wśród osób, których zdaniem podział ten się odradza, ponad połowa (54%) nie nadaje mu żadnego znaczenia. Również byli członkowie "Solidarności" z początku lat osiemdziesiątych w większości zdają się bagatelizować jego wagę.

O znaczeniu tego podziału przekonane są przede wszystkim osoby o poglądach prawicowych, często uczestniczące w praktykach religijnych. Większą wagę przywiązują do niego mieszkańcy największych aglomeracji, badani z wyższym wykształceniem, a wśród grup społeczno-zawodowych przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji.

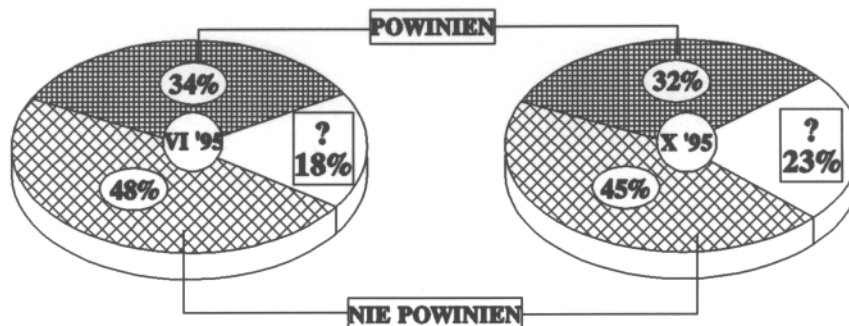
To, że większość badanych stwierdza, iż dla nich osobiście podział na postkomunistów i ludzi "Solidarności" nie ma znaczenia, nie świadczy jeszcze o tym, że jest on całkowicie nieważny i nie znajdzie swojego przełożenia na zachowania wyborcze. Wydaje się bowiem, że deklarowany brak znaczenia bardziej odnosi się do codziennego życia niż do wyborów natury politycznej.

Jest znaczące, że wagę tego podziału najsilniej odczuwają zwolennicy Lecha Wałęsy (51%), a w mniejszym stopniu Jana Olszewskiego (42%). Może to oznaczać, że mobilizacja dawnego obozu "solidarnościowego" - o ile w kampanii wyborczej podział na postkomunistów i ludzi "Solidarności" nabierze pierwszoplanowego znaczenia - może się odbyć właśnie wokół tych dwóch kandydatów. Dla zwolenników Hanny Gronkiewicz-Waltz, Jacka Kuronia i Tadeusza Zielińskiego dawne podziały nie mają znaczenia. W największym stopniu bagatelizują je sympatycy kandydatów o postkomunistycznym rodowodzie - Aleksandra Kwaśniewskiego oraz Waldemara Pawlaka (odpowiednio 73% i 69% wskazań, że nie mają one znaczenia).

Stosunek do rozwiązania parlamentu

W swoich wypowiedziach i oświadczeniach niektórzy kandydaci do fotela prezydenckiego zapowiadają, iż w razie zwycięstwa doprowadzą do rozwiązania obecnego parlamentu. Lech Wałęsa stwierdził ostatnio, że jeśli wygra w pierwszej turze wyborów, otrzymując poparcie ponad 60% Polaków, z pewnością to uczyni. Propozycja przedterminowego rozwiązania parlamentu przez nowo wybranego prezydenta ma dziś więcej przeciwników (45%) niż zwolenników (32%). Opinie w tej sprawie wydają się w polskim społeczeństwie dość ustabilizowane - kilka miesięcy temu rozkład odpowiedzi na to pytanie był zbliżony do obecnego. W stosunku do czerwca można odnotować jedynie nieznaczny radykalizację poglądów w tej sprawie - niewielki wzrost zarówno zdecydowanych przeciwników, jak i zdecydowanych zwolenników tego pomysłu.

RYS. 3. CZY, PANA(I) ZDANIEM, NOWY PREZYDENT POWINIEN ROZWIĄZAĆ OBECNY PARLAMENT CZY TEŻ NIE?

O stosunku respondentów do rozwiązania parlamentu przez nowego prezydenta najsilniej decydują ich poglądy polityczne. Za jego rozwiązaniem optuje ponad połowa badanych identyfikujących się z prawicą, natomiast przeciwna realizacji tego pomysłu jest większość ankietowanych określających swoje poglądy jako centrowe oraz ponad trzy czwarte o orientacji lewicowej. Polityczny charakter opinii w tej kwestii szczególnie wyraźnie uwidacznia się, gdy uwzględnimy siłę tego rodzaju przekonania - upraszczając nieco można powiedzieć, że im bardziej w lewo, tym więcej głosów przeciwnych, im bardziej w prawo, tym silniejsza opcja za rozwiązaniem parlamentu.

Tabela 4

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, nowy prezydent powinien rozwiązać obecny parlament?	Deklarowane poglądy polityczne			
	lewicowe	centrowe	prawicowe	trudno powiedzieć
Powinien rozwiązać	10	15	36	9
Raczej powinien	5	13	19	12
Raczej nie powinien	23	33	16	17
Nie powinien	55	25	12	15

Wśród elektoratów partii politycznych za rozwiązaniem obecnego parlamentu najsilniej opowiadają się zwolennicy ugrupowań prawicowych nie mających w nim swoich przedstawicieli. Za tego rodzaju posunięciem opowiada się także większość sympatyków NSZZ

"Solidarność" (65%) i niemal połowa elektoratu BBWR (48%). Przeciwni temu pomysłowi są najczęściej zwolennicy SLD (83%), PSL (63%) oraz UP (57%). Elektorat UW ma w tej sprawie podzielone opinie - największa grupa (48%) wolałaby, żeby parlament pracował do końca kadencji, jednak tylko trochę mniej liczni (43%) zwolennicy partii Leszka Balcerowicza chcieliby rozpisania przez nowego prezydenta kolejnych wyborów parlamentarnych. W stosunku do początku bieżącego roku wzrosła nieco akceptacja rozwiązania parlamentu we wszystkich elektoratach poza SLD (utrzymuje się na zbliżonym poziomie) oraz PSL (wzrost o 7 punktów liczby badanych niechętnych tego rodzaju rozstrzygnięciu).

Większość (56%) elektoratu Lecha Wałęsy oraz nieco mniej niż połowa (45%) zwolenników Hanny Gronkiewicz-Waltz optuje za rozwiązaniem parlamentu. Najbardziej zdecydowanie tej koncepcji przeciwstawiają się sympatycy Aleksandra Kwaśniewskiego (68%), Tadeusza Zielińskiego (60%) i Jacka Kuronia (52%). Interesujące, że zwolennicy Jana Olszewskiego nie mają w tej kwestii jednoznacznej opinii.

Postulat rozwiązania parlamentu jest popularniejszy wśród osób wierzących - cieszy się tym większym poparciem, im częstszy jest deklarowany udział w praktykach religijnych. Natomiast większość osób praktykujących sporadycznie - kilka razy do roku bądź wcale - jest mu przeciwna.

Za rozwiązaniem parlamentu opowiada się niemal połowa prywatnych przedsiębiorców, a także osób zatrudnionych w sektorze prywatnym. Natomiast większość pracowników przedsiębiorstw państwowych i sfery budżetowej wolałaby, żeby obecny parlament pracował do końca swojej kadencji. Poglądy kadry kierowniczej i inteligencji są w tej kwestii wyraźnie spolaryzowane - duża jej część zdecydowanie optuje za rozwiązaniem parlamentu, ale niemal równoważna grupa jest temu równie zdecydowanie przeciwna. Jednak najradzykalniejszymi przeciwnikami pomysłu rozwiązania parlamentu po wyborach prezydenckich są rolnicy - 36% spośród nich jest temu zdecydowanie przeciwna. Poza silniejszą zachowawczością tej grupy badanych można przypuszczać, że znaczna część rolników nie życzyłaby sobie możliwej po nowych wyborach utraty przez PSL obecnego znaczenia w parlamencie.

Można zatem powiedzieć, że poparcie dla postulatu wcześniejszego rozwiązania obecnego parlamentu układa się według trzech wymiarów: **politycznego** - wyraźnie częściej popierają go

zwolennicy prawicy słabo reprezentowanej w obecnym parlamencie; **ekonomicznego** - częściej akceptują go prywatni przedsiębiorcy oraz pracownicy prywatnych firm, być może niezadowoleni z gospodarczej, a zapewne i fiskalnej polityki obecnej koalicji rządzącej; oraz **stosunku do Kościoła**. Ten ostatni czynnik może się wiązać z powracającą po raz kolejny i wciąż nie rozwiązana przez parlament w obecnym składzie ratyfikacją konkordatu.

★

★

★

Pierwsza faza kampanii prezydenckiej przyniosła wyraźny wzrost politycznej popularności NSZZ "Solidarność". Związek ten wyraźnie staje się najsilniejszym postsolidarnościowym ugrupowaniem sytuowanym po prawej stronie naszej sceny politycznej. Już tylko 5 punktów procentowych dzieli go od SLD - partii uzyskującej dotychczas największe poparcie. Wysoki poziom identyfikacji pozwala sądzić, że "Solidarność" nie wyczerpała jeszcze wszystkich możliwości powiększenia swego "stanu posiadania". Polityczna popularność związku idzie w parze ze wzrostem deklaracji prawicowych, a także ponowną aktualizacją w społeczeństwie dawnych podziałów na postkomunistów oraz ludzi "Solidarności".

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Na którą z partii i organizacji najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach do Sejmu?

1 - Bezpartyjny Blok Wspierania Reform; 2 - Konfederacja Polski Niepodległej; 3 - Polskie Stronnictwo Ludowe; 4 - Unia Polityki Realnej; 5 - Partia Chrześcijańskich Demokratów; 6 - Porozumienie Centrum; 7 - Polskie Stronnictwo Ludowe - Porozumienie Ludowe; 8 - Ruch dla Rzeczypospolitej

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8
Ogółem	5	2	9	1	2	2	3	1
Płeć								
Mężczyźni	5	3	9	1	1	1	3	1
Kobiety	5	1	10	2	3	3	3	2
Wiek								
do 24 lat	10	3	7	1	0	0	2	0
25-34	6	4	7	2	2	2	1	0
35-44	6	2	14	1	1	2	3	2
45-54	3	2	10	3	1	4	1	0
55-64	3	2	7	1	7	2	5	3
65 lat i więcej	2	0	9	1	2	1	4	2
Miejsce zamieszkania								
Wieś	5	2	19	0	3	2	5	1
Miasto do 20 tys.	5	2	4	2	1	1	2	1
od 21 do 100 tys.	3	3	8	3	2	2	0	2
101-500 tys.	5	4	2	2	2	1	1	1
501 tys. i więcej mieszk.	5	0	0	2	1	4	2	4
Region								
Północny	3	1	9	2	1	4	1	0
Zachodni	5	2	4	3	1	2	0	1
Środkowozachodni	3	1	8	2	2	0	3	1
Środkowy	7	2	14	2	2	3	6	1
Wschodni	4	4	12	1	0	2	2	4
Południowo-wschodni	5	2	15	0	2	2	4	2
Południowo-zachodni	5	5	3	2	7	1	1	0
Wykształcenie								
Podstawowe	7	2	11	0	3	1	4	1
Zasadnicze zawodowe	1	2	11	2	2	1	3	1
Średnie	6	3	8	1	2	3	1	2
Wyższe	3	1	4	7	0	2	2	5
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	2	6	5	4	1	2	0	3
Prac. umysł. niż. szczebla	3	2	4	3	0	2	1	0
Pracownicy fiz. - umysł.	4	0	12	2	1	3	0	0
Robotnicy wykwalifikowani	10	2	8	3	0	1	2	3
Robotnicy niewykwalifik.	2	3	12	0	2	0	0	0
Rolnicy	6	0	37	0	1	0	10	2
Prywatni przedsiębiorcy	4	6	0	10	0	12	0	0
Bierni zawodowo								
Renciści	5	1	10	1	1	3	3	1
Emeryci	1	2	8	1	5	0	4	3
Uczniowie i studenci	17	11	0	0	0	0	0	0
Bezrobotni	8	4	3	0	7	3	5	0
Gospodynie domowe i inni	7	0	10	0	0	6	0	0
Pracujący poza rolnictwem								
Sfera budżetowa	2	1	8	3	1	2	0	0
Sektor państwowy	7	4	7	2	1	1	1	1
Sektor prywatny	4	3	6	3	0	3	2	1
Spółdzielczość	8	0	8	0	3	0	0	7
Dochody na jedną osobę								
Poniżej 125 zł	4	3	18	0	3	2	3	1
125 - 199	2	1	15	0	2	1	2	1
200 - 274	4	3	7	1	1	1	4	1
275 - 324	8	5	6	1	2	4	4	4
325 i powyżej	4	1	6	4	3	2	1	1
Ocena własnych war. mater.								
Złe	5	2	10	1	3	2	3	1
Średnie	4	1	9	1	1	1	3	1
Dobre	6	4	9	4	3	3	1	2
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	1	1	5	1	3	4	0	0
Raz w tygodniu	5	2	11	1	3	1	3	1
Kilka razy w roku	4	2	10	2	0	3	2	1
W ogóle nie uczestniczy	5	3	2	4	0	4	4	2
Poglądy polityczne								
Lewica	1	1	9	0	0	1	3	1
Centrum	3	3	16	1	2	3	3	0
Prawica	7	3	4	3	5	2	2	2
Trudno powiedzieć	6	1	12	0	1	0	5	2

Tabela 1 (cd.) 9 - Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy; 10 - Ruch III Rzeczypospolitej; 11 - Stronnictwo Wierności Rzeczypospolitej; 12 - Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe; 13 - Sojusz Lewicy Demokratycznej; 14 - NSZZ "Solidarność"; 15 - Unia Pracy; 16 - Unia Wolności

(%)

	9	10	11	12	13	14	15	16
Ogółem	1	1	0	2	21	16	9	8
Płeć								
Mężczyźni	1	1	0	2	25	18	7	9
Kobiety	2	0	0	3	17	14	10	7
Wiek								
do 24 lat	2	0	0	3	18	16	14	10
25-34	0	1	0	2	23	14	5	11
35-44	3	1	0	1	18	17	7	9
45-54	1	0	1	2	25	15	13	6
55-64	1	1	0	1	21	19	10	6
65 lat i więcej	1	1	0	5	22	18	7	4
Miejsce zamieszkania								
Wieś	2	0	0	2	14	15	8	7
Miasto do 20 tys.	0	0	0	4	32	9	8	4
od 21 do 100 tys.	1	1	0	2	18	18	11	9
101-500 tys.	1	1	0	2	29	19	7	9
501 tys. i więcej mieszk.	0	0	0	2	25	21	13	13
Region								
Północny	0	1	1	1	20	28	9	8
Zachodni	0	0	0	2	37	14	11	11
Środkowozachodni	1	1	1	1	25	14	11	4
Środkowy	0	0	0	4	27	12	7	7
Wschodni	4	0	0	1	14	25	6	7
Południowo-wschodni	3	1	0	4	11	14	5	10
Południowo-zachodni	0	1	0	2	18	10	12	9
Wykształcenie								
Podstawowe	1	0	0	2	18	19	8	4
Zasadnicze zawodowe	1	0	0	3	19	26	7	4
Średnie	1	0	0	2	25	10	11	11
Wyższe	2	2	1	2	23	7	6	22
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	3	2	1	4	32	8	8	17
Prac. umysł. niż. szczebla	0	1	0	0	28	12	12	15
Pracownicy fiz. - umysł.	2	0	0	6	31	20	1	8
Robotnicy wykwalifikowani	1	0	1	1	18	16	8	7
Robotnicy niewykwalifik.	0	0	0	0	17	43	8	0
Rolnicy	2	0	0	2	9	6	8	4
Prywatni przedsiębiorcy	0	0	0	0	0	28	16	0
Bierni zawodowo								
Renciści	1	1	0	3	16	21	6	4
Emeryci	2	1	0	2	24	18	9	6
Uczniowie i studenci	0	0	0	0	16	13	13	30
Bezrobotni	0	0	0	8	29	4	6	8
Gospodynie domowe i inni	0	0	0	0	11	11	20	11
Pracujący poza rolnictwem								
Sfera budżetowa	2	0	1	2	33	10	9	18
Sektor państwowy	0	0	0	2	27	24	10	3
Sektor prywatny	1	2	1	2	12	20	9	9
Spółdzielczość	5	0	0	0	30	16	10	0
Dochody na jedną osobę								
Poniżej 125 zł	2	0	0	3	9	11	9	6
125 - 199	1	0	0	4	17	27	8	6
200 - 274	1	1	0	2	25	18	8	7
275 - 324	0	0	0	2	18	16	7	6
325 i powyżej	1	2	0	2	30	13	10	11
Ocena własnych war. mater.								
Złe	1	0	0	2	17	18	8	5
Średnie	2	1	0	3	21	18	10	8
Dobre	0	1	0	0	27	11	7	10
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	0	2	0	8	5	32	2	8
Raz w tygodniu	2	1	0	2	15	19	8	9
Kilka razy w roku	1	0	0	1	30	10	15	5
W ogóle nie uczestniczy	0	0	0	2	54	0	3	7
Poglądy polityczne								
Lewica	0	0	1	0	68	5	8	2
Centrum	1	0	0	2	21	13	12	10
Prawica	3	2	0	4	2	29	7	10
Trudno powiedzieć	1	0	0	2	9	9	10	6

Tabela 1 (cd.) 17 - Inna partia lub organizacja (%)

	17	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	3	13	664
Płeć			
Mężczyźni	4	10	344
Kobiety	1	17	320
Wiek			
do 24 lat	0	14	56
25-34	4	16	112
35-44	5	11	155
45-54	4	8	120
55-64	1	12	110
65 lat i więcej	0	20	111
Miejsce zamieszkania			
Wieś	2	14	251
Miasto do 20 tys.	4	18	78
od 21 do 100 tys.	4	15	116
101-500 tys.	2	12	142
501 tys. i więcej mieszk.	3	7	78
Region			
Północny	3	9	76
Zachodni	3	4	80
Środkowozachodni	2	21	112
Środkowy	1	6	98
Wschodni	2	9	90
Południowo-wschodni	2	20	113
Południowo-zachodni	5	18	96
Wykształcenie			
Podstawowe	0	19	219
Zasadnicze zawodowe	7	11	165
Średnie	2	11	219
Wyższe	1	9	62
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	1	2	51
Prac. umysł. niż. szczebla	2	15	69
Pracownicy fiz.- umysł.	3	7	36
Robotnicy wykwalifikowani	9	11	77
Robotnicy niewykwalifik.	2	12	40
Rolnicy	6	8	46
Prywatni przedsiębiorcy	10	14	17
Bierni zawodowo			
Renciści	0	23	84
Emeryci	0	15	155
Uczniowie i studenci	0	0	14
Bezrobotni	6	11	37
Gospodynie domowe i inni	0	24	34
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	1	8	80
Sektor państwowy	1	9	103
Sektor prywatny	9	13	102
Spółdzielczość	4	10	16
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 125 zł	8	18	99
125 - 199	2	11	89
200 - 274	1	16	175
275 - 324	2	14	89
325 i powyżej	2	8	185
Ocena własnych war. mater.			
Złe	2	19	192
Średnie	4	11	332
Dobre	1	11	141
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	5	22	45
Raz w tygodniu	2	15	398
Kilka razy w roku	5	9	165
W ogóle nie uczestniczy	2	8	56
Poglądy polityczne			
Lewica	0	3	133
Centrum	3	9	177
Prawica	4	12	241
Trudno powiedzieć	2	35	113

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie odradza się w społeczeństwie dawny podział na postkomunistów i ludzi "Solidarności"?
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	52	26	22	1126
Płeć				
Mężczyźni	55	29	16	533
Kobiety	50	23	27	593
Wiek				
do 24 lat	57	23	21	153
25-34	54	27	20	202
35-44	58	28	14	250
45-54	55	27	18	184
55-64	55	25	20	153
65 lat i więcej	35	24	41	182
Miejsce zamieszkania				
Wieś	49	25	26	406
Miasto do 20 tys.	45	26	30	145
od 21 do 100 tys.	54	29	17	211
101-500 tys.	55	30	15	228
501 tys. i więcej mieszk.	62	18	20	135
Region				
Północny	57	30	13	116
Zachodni	53	24	24	141
Środkowozachodni	45	37	18	174
Środkowy	57	19	24	206
Wschodni	54	22	24	144
Południowo-wschodni	53	22	25	167
Południowo-zachodni	48	29	23	178
Wykształcenie				
Podstawowe	43	24	32	408
Zasadnicze zawodowe	54	27	19	303
Średnie	61	25	14	337
Wyższe	54	35	12	79
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	56	33	10	68
Prac. umysł. niż. szczebla	57	35	7	106
Pracownicy fiz. - umysł.	65	26	9	61
Robotnicy wykwalifikowani	57	28	15	134
Robotnicy niewykwalifik.	47	30	23	67
Rolnicy	53	27	21	64
Prywatni przedsiębiorcy	56	21	23	40
Bierni zawodowo				
Renciści	41	27	32	139
Emeryci	49	22	28	219
Uczniowie i studenci	46	25	28	54
Bezrobotni	64	14	22	101
Gospodynie domowe i inni	44	27	29	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	54	32	13	119
Sektor państwowy	54	31	15	158
Sektor prywatny	59	27	13	193
Spółdzielczość	52	30	18	20
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	58	19	22	193
125 - 199	48	31	20	159
200 - 274	53	24	24	314
275 - 324	51	24	25	153
325 i powyżej	55	32	13	244
Ocena własnych war. mater.				
Złe	48	25	26	387
Średnie	55	26	20	523
Dobre	54	28	18	216
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	60	26	15	65
Raz w tygodniu	54	23	23	643
Kilka razy w roku	50	31	18	318
W ogóle nie uczestniczy	46	28	26	98
Poglądy polityczne				
Lewica	47	38	14	178
Centrum	55	30	14	293
Prawica	69	19	12	349
Trudno powiedzieć	34	23	44	304

Tabela 3. Wiele mówi się ostatnio o możliwości rozwiązania parlamentu po wyborach prezydenckich. Czy, Pana(i) zdaniem, nowy prezydent powinien rozwiązać obecny Sejm czy też nie?

(%)

	Powinien	Nie powinien	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	33	45	23	1124
Płeć				
Mężczyźni	35	51	14	531
Kobiety	30	40	30	593
Wiek				
do 24 lat	33	42	25	153
25-34	37	45	18	202
35-44	36	46	18	250
45-54	31	50	19	182
55-64	34	47	19	153
65 lat i więcej	22	38	40	182
Miejsce zamieszkania				
Wieś	33	42	24	406
Miasto do 20 tys.	20	50	30	145
od 21 do 100 tys.	39	42	19	211
101-500 tys.	27	53	20	227
501 tys. i więcej mieszk.	44	38	18	135
Region				
Północny	36	45	18	116
Zachodni	24	49	27	141
Środkowo-zachodni	35	48	17	174
Środkowy	38	39	23	206
Wschodni	35	44	26	142
Południowo-wschodni	32	44	23	167
Południowo-zachodni	26	51	23	178
Wykształcenie				
Podstawowe	29	37	33	408
Zasadnicze zawodowe	33	51	17	301
Średnie	35	46	19	337
Wyższe	37	57	6	79
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	45	51	4	68
Prac. umysł. niż. szczebla	36	48	15	106
Pracownicy fiz. - umysł.	42	42	16	61
Robotnicy wykwalifikowani	38	50	12	133
Robotnicy niewykwalifik.	36	48	16	67
Rolnicy	32	52	16	64
Prywatni przedsiębiorcy	48	30	22	40
Bierni zawodowo				
Renciści	25	40	35	139
Emeryci	27	44	30	219
Uczniowie i studenci	33	52	15	54
Bezrobotni	31	42	28	101
Gospodynie domowe i inni	21	37	41	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	37	55	8	119
Sektor państwowy	34	51	14	158
Sektor prywatny	46	37	17	191
Spółdzielczość	38	53	9	20
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	35	38	27	193
125 - 199	39	40	21	159
200 - 274	26	47	27	314
275 - 324	34	45	21	153
325 i powyżej	36	52	11	244
Ocena własnych war. mater.				
Złe	32	40	27	387
Średnie	33	46	21	521
Dobre	30	51	19	216
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	43	26	31	65
Raz w tygodniu	34	42	24	643
Kilka razy w roku	29	51	20	317
W ogóle nie uczestniczy	24	56	20	98
Poglądy polityczne				
Lewica	15	78	7	178
Centrum	28	58	14	293
Prawica	55	28	17	348
Trudno powiedzieć	22	32	46	304